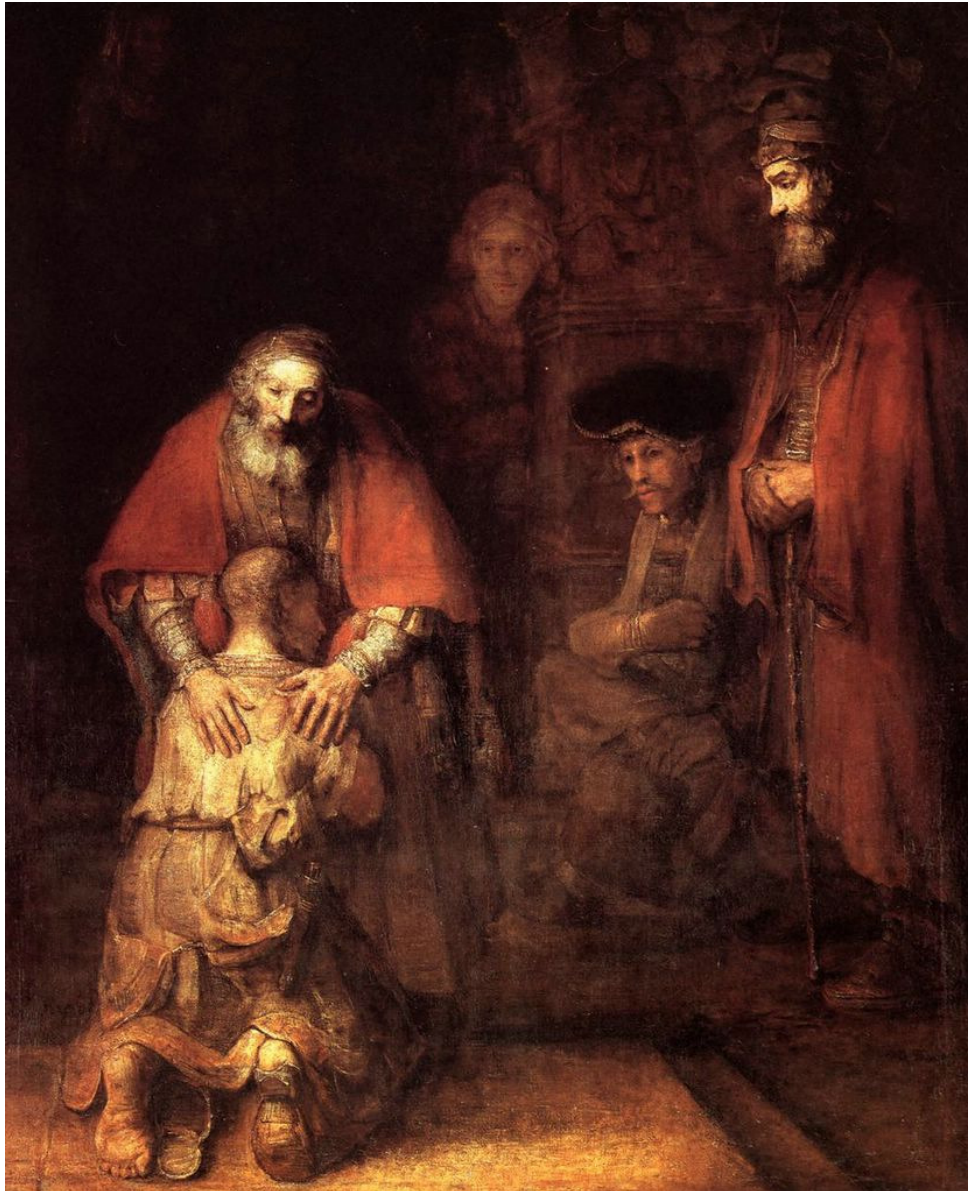

Er der grænser for tilgivelse?

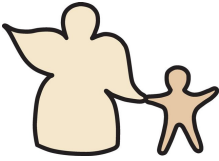

Den fortabte søn vender hjem (Rembrandt van Rijn)

Et undervisningsoplæg

Folkekirkens skoletjeneste i Frederikssund provsti
www.bornogengle.dk

2007

Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti - et samarbejde mellem skole og kirke.

Vi har hermed fornøjelsen af at kunne præsentere undervisningsmaterialet "Er der grænser for tilgivelse" fra Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti. Emnet for undervisningsmaterialet er det bibelsk/kristne syn på tilgivelse og arbejdet med filmen "Min morfars morder". Materialet henvender sig til folkeskolens ældste klassetrin.

Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti har til formål at fremme samarbejdet mellem skolerne og folkekirken i Frederikssund provsti.

Skoletjenesten skal styrke kontakten mellem skolerne og de lokale kirker gennem tværfaglige projektføløb, kortere og længere undervisningsføløb, fællesarrangementer for provstiets skoler m.v.

Skoletjenesten kan afholde kurser for skolens lærere og kirkens præster og sognemedhjælpere. Endvidere kan skoletjenesten etablere og virke som idébank for kristendomsfaget i skolen.

Arbejdet foregår på folkeskolens præmisser og er målrettet mod alle elever, uanset kulturel eller religiøs baggrund. Folkekirkens Skoletjeneste giver eleverne mulighed for at blive bevidste om den kristne kulturbaggrund, der er en vigtig del af det danske samfund.

For yderligere information om Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund Provsti se:

www.bornogengle.dk

- Her kan du bl.a. finde kontaktoplysninger, samt få information om kommende tilbud fra Folkekirkens Skoletjeneste.

Rigtig god læse- og arbejdslyst!

Med venlig hilsen fra Skoletjenestens konsulent

Nana Hauge

INDHOLDSFORTEGNELSE

Introduktion til projektet.....4

Fælles mål og projektets formål.....4

Forslag til projektets afvikling.....5

Baggrundsmateriale.....6

Tilgivelse og næstekærlighed i Bibelen.....7

Lignelser.....15

Tilgivelsen i "Min morfars morder".....19

Forslag til opgaver.....21

Forslag til eksamensspørgsmål.....29

Orientering til præsten.....33

Litteratur og links.....34

Bilag: undervisningsmateriale til "Min morfars morder" fra DFI

Introduktion til projektet "Er der grænser for tilgivelse"

"Er der grænser for tilgivelse" er et projekt der sætter fokus på fænomenet tilgivelse belyst dels ud fra Bibelens og kristendommens tale om tilgivelse og dels ud fra Søren Faulis dokumentarfilm "Min morfars morder".

Projektet består af to dele: dels et baggrundsmateriale, der gennemgår kristne/bibelske tale om tilgivelse og dels et undervisningsmateriale til filmen Min morfars morder.

Baggrundsmaterialet gennemgår de vigtigste forudsætninger for den bibelske tale om tilgivelse og næstekærlighed, herunder spørgsmålet tilgivelsens og næstekærlighedens væsen og mulighed.

Til baggrundsmaterialet hører der en række forslag til opgaver, der lægger op til diskussion med udgangspunkt i relevante bibelsteder, lignelser og fortællinger. Til sidst er der forslag til eksamens spørgsmål til den skriftlige prøve i kristendomskundskab.

"Min morfars morder" er behandlet særskilt i et undervisningsmateriale, som er udarbejdet af Det Danske Filminstitut. Filminstitutets undervisningsmateriale er opdelt i fem undertemaer, der tilbyder forskellige tilgangsvinkler til "Min morfars morder" og filmens mange aspekter. Undervisningsmaterialet kan således anvendes til flere forskellige fag, herunder bl.a. tysk, historie, samfundsfag m.m. Det Danske Filminstituts materiale kan i øvrigt frit hentes ned fra nettet.

Der skulle på den måde være lagt op til et tværfagligt forløb, hvor eleverne kan få lejlighed til at blive klogere på, hvilken rolle kristendommens tale om næstekærlighed og tilgivelse spiller i forhold til nutidige problemstillinger.

Fælles mål og projektets formål

Nedenfor ses en oversigt over, hvordan projektets formål forholder sig til et udsnit af de mål for kristendomsundervisningen, der er skitseret i Fælles Mål.

Livsfilosofi og etik

Fælles mål: Eleverne skal kunne diskutere og forholde sig til udvalgte almene tilværelsesspørgsmål

Projektets mål: At give indsigt i, hvad der forstås ved kristendommens tale om skyld, tilgivelse og kærlighed, samt at give anledning til diskussion og refleksion i forbindelse med de spørgsmål, der rejser sig hermed

Bibelske fortællinger

Fælles mål: Eleverne skal kunne udtrykke sig om bibelske fortællingers sammenhæng med værdier i dansk og europæisk kultur.

Projektets mål: At vise de bibelske fortællingers syn på tilgivelse i forhold til et nutidigt syn på tilgivelse, som det f.eks. kommer til udtryk i filmen "Min morfars morder."

Have indsigt i og forholde sig til kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Fælles mål: Eleverne skal kunne reflektere over og diskutere kristendommens rolle i kultur og samfund.

Projektets mål: At eleverne diskuterer hvilken rolle kristendommens tale om næstekærlighed og tilgivelse spiller, f.eks. i forbindelse med spørgsmålet om tilgivelsens (u)mulighed i forhold til nutidige problemstillinger.

Forslag til projektets afvikling

Projektet består af følgende dele: et baggrundsmateriale der behandler spørgsmålet om næstekærlighed og tilgivelse i Bibelen, forevisning af filmen *Min morfars morder*, et undervisningsmateriale til filmen, et kirkebesøg med mulighed for at tale med en præst om tilgivelse og næstekærlighed.

Fase 1: eleverne introduceres i klassen til det bibelske/kristne perspektiv på tilgivelse og næstekærlighed. Relevante bibelsteder og historier inddrages enten ved at læreren fortæller, eller ved at eleverne selv læser. Eleverne arbejder i mindre grupper med opgaverne. Forløbet kan eventuelt afsluttes med fælles diskussion på klassen. Det er vigtigt, at man kommer omkring spørgsmålet om tilgivelsens mulighed og grænse.

Fase 2: eleverne ser filmen *"Min morfars morder"*.

Fase 3: eleverne arbejder med filmen. Det anbefales at man fokuserer på tilgivelsen i filmen, med henblik på senere at vurdere denne ud fra den bibelske/kristne tale om tilgivelse. Der kan derudover arbejdes med de andre aspekter af filmen, alt efter hvor meget tid, man har sat af til projektet og elevernes forudsætninger og alder.

Fase 4: diskussion af, hvilken rolle Bibelens og kristendommens rolle spiller i forhold til Søren Faulis tilgivelsesprojekt i *"Min morfars morder"*.

Fase 5: kirkebesøg. Det er vigtigt, at kirkebesøget er forberedt godt hjemmefra, så eleverne f.eks. ved, hvilke spørgsmål de skal stille og hvorfor. Til forberedelse af kirkebesøget kan man bruge opgaverne i materialet. Alternativt eller supplerende kan man lade eleverne formulere deres egne spørgsmål.

Folkekirkens skoletjeneste i Frederikssund provsti

Nana Hauge

Baggrundsmateriale

Tilgivelse og næstekærlighed i Bibelen

Synd og skyld

Den bibelske forudsætning for at tale om tilgivelse grunder i synet på mennesket som gennemgribende *syndigt*. At mennesket således overhovedet trænger til Guds tilgivelse er begrundet i denne *syndighed*. Menneskets synd består ifølge Bibelen i menneskets ulydighed mod Gud. I *1 Mosebog* skildres i mytens sprog, hvordan mennesket oprindeligt blev skabt i Guds billede. Ved at gøre oprør mod Gud falder mennesket imidlertid ud af det oprindelige tillidsfulde forhold mellem Gud og menneske og lever i stedet i selvoptagethed og egoisme og ikke i kærlighed til medmennesket. Herved kommer også ondskaben ind i verden. Dette anskueliggøres yderligere af fortællingen om Kain, der i jalousi myrder sin lillebroder Abel. (*1 Mosebog 4*)

Det mennesket har gjort sig skyldigt i, i forhold til Gud, er at mennesket har svigtet den tillid og kærlighed Gud som udgangspunkt mødte mennesket med ved at skænke det livet og fællesskabet med et andet menneske. Men også ved at korrumpere forholdet til det andet menneske gør mennesket sig skyldigt overfor Gud, idet forholdet til Gud bibelsk set også altid er et forhold til det andet menneske:

"Hvis nogen siger: »Jeg elsker Gud,« men hader sin broder, er han en løgner; for den, der ikke elsker sin broder, som han har set, kan ikke elske Gud, som han ikke har set. Og dette bud har vi fra ham: Den, der elsker Gud, skal også elske sin broder." *1 Johannesbrev 4,21*

Det er vigtigt at understrege, at mennesket i bibelsk forstand derfor ikke er syndigt eller skyldigt i sig selv, men altid i forhold til *nogen*, nemlig i forhold til Gud og i forhold til medmennesket.

Synd i Bibelen er således ikke en betegnelse for særlige umoralske handlinger, men dækker over en tilstand eller en trang, der præger hele den menneskelige tilværelse, nemlig trangen til at bryde ud af fællesskabet med Gud og det andet menneske. Det er det forhold, som syndefaldsberetningen søger at indkredse.

I den senere kirkelige tradition har man kaldt denne menneskelige trang til at bryde fællesskabet med Gud og det andet menneske for arvesynden. Traditionelt opfattede man arvesynden som en syndig masse, der førtes videre fra generation til generation via forplantningen. For en mere nutidig betragtning betyder arvesynden ikke, at mennesket arver synden, men at mennesket er født med tilbøjeligheden til selvoptagethed, til synd.

Tilgivelse

Det er nu Bibelens og kristendommens grundpåstand, at på trods af menneskets trang til at bryde forholdet til Gud og medmennesket, tilgiver Gud mennesket. Gud tilgiver mennesket, fordi Gud er kærlighed (*1 Johannesbrev 4,16*) og elsker mennesket med uforbeholden kærlighed. Hos en af de gammeltestamentlige profeter, profeten Jeremias siges det sådan:

"Jeg tilgiver deres skyld og husker ikke længere på deres synd." *Jeremias bog 31,34*

Eller i 1. Johannesbrev:

"Deri består kærligheden: ikke i at vi har elsket Gud, men i at han har elsket os og sendt sin søn som et sonoffer for vore synder." *1 Johannesbrev 4,10*

Når Gud tilgiver mennesket, ser han gennem fingre med menneskets selvished og egoisme. Derved sætter Gud mennesket i stand til at indgå i nye livs-fælleskaber, der ikke er bestemt af menneskets trang til sig selv.

Jesus af Nazareth

Centralt for den kristne forståelse af Guds tilgivelse er det, at Guds tilgivelse af mennesker finder sted i Jesus af Nazareth, i dennes ord og gerninger og til sidst død og opstandelse. Ifølge *Det Nye Testamente* hævdede Jesus således at have fuldmagt fra Gud til at forlade (tilgive) synder, hvilket bragte ham i konflikt med de jødiske religiøse autoriteter og i sidste ende medvirkede til hans henrettelse.

Det er betegnende for evangeliernes fremstilling af Jesus, at han tilgav de mennesker, der følte sig plagede af skyld, ligesom han tog imod de mennesker, der af forskellige årsager var sat uden for samfundet. De mange helbredelser og dæmonuddrivelser Jesus foretog, kædes ligeledes sammen med synds-tilgivelse. Men Jesus tilgav også dem, der ikke umiddelbart anså sig selv for at være syndere eller have gjort noget forkert. Således tilgav han f.eks. sine bødler, umiddelbart inden han døde (*Lukasevangeliet 23,34*).

At tilgive på den måde som Jesus gjorde og som han også opfordrede andre til, fremstod i mange af hans tilhøreres øjne som alt for radikalt, men det var netop vigtigt for Jesus at understrege, at Guds tilgivelse er ubetinget og derfor i grunden *uretfærdig*, det vil sige, at mennesker af Gud ikke får løn som forskyldt, men netop tilgives – kvit og frit.

Ved sit sidste måltid hævdede Jesus, at hans blod er pagtens blod som gives for mange til syndernes forladelse. Det betyder, at Jesu død og opstandelse er det endegyldige udtryk for Guds tilgivelse af mennesker. I *Johannesevangeliet* udtrykkes det således:

"For således elskede Gud verden, at han gav sin enbårne søn, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv. For Gud sendte ikke sin søn til verden for at dømme verden, men for at verden skal frelses ved ham" *Johannesevangeliet 3,16-17*

Soning eller tilgivelse?

I den kirkelige tradition taler man på baggrund af Bibelens beretning om Guds tilgivelse af mennesket ved Jesu død og opstandelse om *forsoningslæren*. Man kan tale om såvel den objektive, den subjektive og den klassiske forsoningslære.

Guds vrede

Det var ærkebiskoppen Anselm af Canterbury (1033-1109), der formulerede den objektive forsoningslære. Hos Anselm var tanken den, at mennesket har syndet grundlæggende mod Gud. Derfor skal Gud forsones eller formildes. Der er imidlertid intet, mennesket kan gøre for at sone sin brøde og derved komme Gud i møde, selvom det i grunden kræves af mennesket. Derfor må Gud sende sin egen søn, for at han, på alle menneskers vegne kan bringe det offer, der kræves. Forsoningen her har Guds vrede som objekt, og derfor kaldes den for "Den objektive forsoningslære".

Kærlighedens pris

Her overfor står den subjektive forsoningslære. Her er det Gud, der af kærlighed til mennesket sætter forsoningen i stand ved at sende sin søn til jorden med budskabet om forsoning og tilgivelse. Jesus døde altså ikke for at mildne Guds vrede ved at sone menneskers synder. Jesu død på korset var snarere den pris, han måtte betale for at udbrede sit budskab, ordet om forligelsen som Paulus også kalder det. Jesu lidelse og død viser, at tilgivelse ikke er uden omkostninger, men at den kræver det offer at give afkald. "Den subjektive forsoningslære" hedder det, fordi Gud altså ikke er offerets genstand, men dets subjekt

Dødens overvinder

Nogle teologer mener, at man hos blandt andet reformatoren Martin Luther (1483-1546) kan finde en tredje type forsoningslære, også kaldet den klassiske forsoningslære. Ifølge denne går Kristus i døden for der at besejre synden, døden og det onde. Ifølge den klassiske forsoningslære er det denne befrielse fra dødens og syndens magt, der er forudsætningen for forsoningen med Gud, og ikke som i den objektive og subjektive forsoningslære, hvor forsoningen med Gud er forudsætningen for befrielsen fra synden og døden.

De etiske konsekvenser af Guds tilgivelse

Det er allerede berørt, hvordan Guds tilgivelse af mennesket sætter mennesket i stand til at indgå i nye livs-fællesskaber. Guds tilgivelse af mennesket betyder nemlig at mennesket fri-sættes til at leve et nyt liv, hvor gensidig kærlighed og overbærenhed er mulig.

Guds tilgivelse af mennesker følges derfor op af buddet til mennesker om selv at være tilgivende og barmhjertige. I Fadervor er bønnen om Guds tilgivelse knyttet direkte sammen med opfordringen eller buddet om selv at tilgive.

Vor Fader, du som er i himlene!
Helliget blive dit navn,
komme dit rige,
ske din vilje
som i himlen således også på jorden;
giv os i dag vort daglige brød,
og **forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere,**
og led os ikke ind i fristelse,
men fri os fra det onde.
For dit er Riget og magten og æren i evighed! Amen. *Mattæusevangeliet 6,9-14*

Sammenhængen mellem Guds tilgivelse og det selv at tilgive gentages flere steder i Det Nye Testamente. Tilgivelsen skal også omfatte fjender og man skal gengælde ondt med godt. Ifølge Det Nye Testamente kan der ikke sættes tal på, hvor meget man skal tilgive. Tilgivelsen er således uendelig og uden grænse.

Det står der også i Bibelen om tilgivelse:

Da kom Peter til ham og spurgte: »Herre, hvor mange gange skal jeg tilgive min broder, når han forsynder sig imod mig? Op til syv gange? Jesus svarede ham: »Jeg siger dig, ikke op til syv gange, men op til syvoghalvfjerds gange. *Mattæusevangeliet 18,21-22*

Tilgiv og I skal få tilgivelse. *Lukasevangeliet 6,21*

Tag jer i agt! Hvis din broder forsynder sig, så sæt ham i rette, og hvis han angrer, så tilgiv ham. *Lukasevangeliet 17,3*

Men Jesus sagde: »Fader, tilgiv dem, for de ved ikke, hvad de gør.« *Lukasevangeliet 23,35*

Bær over med hinanden og tilgiv hinanden, hvis den ene har noget at bebrejde den anden. Som Herren tilgav jer, skal I også gøre. *Kolossenserbrevet 3,13*

Bliv blot vrede, men synd ikke. Lad ikke solen gå ned over jeres vrede. *Efeserbrevet 4,26*

Næstekærlighed

Centralt for det nye liv i gensidig kærlighed og tilgivelse står også buddet om næstekærlighed. Næstekærlighedsbuddet er imidlertid ikke nogen kristen opfindelse. Det blev allerede påbudt israelitterne i den lovsamling, de ifølge 3 Mosebog modtog sammen med De 10 Bud på Sinaibjerg:

”Du må ikke hævne dig på dine landsmænd eller bære nag til dem; du skal elske din næste som dig selv. Jeg er Herren!” 3 Mosebog 19,18

Ifølge *Det Nye Testamente* gentager Jesus buddet om at elske næsten som sig selv, men ikke bare det. Jesus siger også, at buddet om at elske er det største bud i loven og ligestiller det med buddet om at elske Gud. Derfor kalder man buddet for *det dobbelte kærlighedsbud*:

”Da farisæerne hørte, at Jesus havde lukket munden på saddukæerne, samledes de, og en af dem, en lovkyndig, spurgte ham for at sætte ham på prøve: »Mester, hvad er det største bud i loven?« Han sagde til ham: »Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl

og af hele dit sind. <Det er det største og det første bud. Men der er et andet, som står lige med det: >Du skal elske din næste som dig selv.<På de to bud hviler hele loven og profeterne.> (Mattæusevangeliet 22,34-40)

Det er Guds kærlighed, der begrunder buddet om at elske næsten: Fordi Gud, ved at skabe og opretholde mennesket har elsket mennesket forud for alt andet, skal mennesket elske sit medmenneske:

"Mine kære, når Gud har elsket os således, skylder vi også at elske hinanden." 1 Johannesbrev 4,11

Som dig selv

Sammenligningen "som dig selv" skal ikke forstås på den måde, at man først skal elske sig selv og siden næsten. Der henvises derimod til egne ønsker og behov for på den måde at gøre næstens behov forståelige. Det skal altså være den enkeltes rettesnor, at hvad du gør mod din næste, er, hvad du selv kunne ønske dig, han gjorde mod dig, hvis du var i hans situation. Man kunne også sige det sådan, at det at elske næsten som sig selv er at elske næsten *i stedet* for sig selv.

En anden betydning af formuleringen "som dig selv" er: "som du selv blev behandlet". Baggrunden for næstekærlighedsbuddet overhovedet er jo i første omgang Guds kærlighed til mennesker: Fordi Gud elsker dig, skal du altså elske den anden, *sådan som du selv blev elsket!*

Hvem er så min næste?

Spørgsmålet om, hvem man kan kalde sin næste, diskuteres ivrigt i kristen sammenhæng. Nogle teologer mener ikke, at man kan elske alle sine medmennesker i almindelighed, men at næsten er din nærmeste, den, der lige præcis nu og her trænger til din hjælp. Andre udvider begrebet og mener, at der i næstekærlighedsbegrebet også ligger omsorg for andre mennesker i fjerne lande.

Fjendekærlighed

I *Det Nye Testamente* udvides næstekærligheden til også at gælde fjenden:

"I har hørt, at der er sagt: >Du skal elske din næste og hade din fjende.< Men jeg siger jer: Elsk jeres fjender og bed for dem, der forfølger jer, for at I må være jeres himmelske faders børn; for han lader sin sol stå op over onde og gode og lader det regne over retfærdige og uretfærdige. Hvis I kun elsker dem, der elsker jer, hvad løn kan I så vente? Det gør tolderne også. Og hvis I kun hilser på jeres brødre, hvad særligt gør I så? Det gør hedningerne også. Så vær da fuldkomne, som jeres himmelske fader er fuldkommen! *Mattæusevangeliet 5,43-48*

Buddet om fjendekærlighed sprænger enhver form for gensidighedskærlighed. Menneskers kærlighed har typisk tendens til netop at rette sig imod det elsk-værdige menneske, dem der tilhører samme gruppe eller nation for eksempel (se *Mattæusevangeliet 5,46*). Buddet om fjendekærlighed er imidlertid baseret på ensidighed. Den kærlighed der fordres retter sig ikke mod nogen bestemt egenskab eller et bestemt tilhørsforhold. Kærlighed til fjenden er ikke betinget af noget, tværtimod er den på trods af noget. Fjendekærligheden modsvarer Guds kærlighed: Gud lader netop sin sol gå op over onde og gode og lader det regne over retfærdige og uretfærdige (*Mattæusevangeliet 5,45*).

Hvordan elsker man sin fjende?

Det er vældig omdiskuteret, hvad man skal gøre med buddet om fjendekærlighed. Kan man overhovedet efterleve det? Betyder det f.eks., at man ikke må gå i krig og skal man også tilgive mordere?

Een opfattelse er, at buddet om fjendekærlighed er så radikalt, at det under de givne livsvilkår er umuligt at opfylde. Buddet udtrykker således en vision om livet i Guds rige og skal ikke tolkes bogstaveligt.

Andre opfattelser betoner, at buddet kun gælder en særlig gruppe af kristne. I katolsk tradition gælder det således kun munke nonner og præster, ikke troende i al almindelighed.

Andre igen taler om, at buddet kun gælder de fjendskaber, der opstår på personligt plan, f. eks. et skænderi med en ven, et familiemedlem eller en kollega. Buddet gælder derimod ikke fremmede eller politiske fjender.

Det står der også i Bibelen om kærlighed:

Kærligheden er tålmodig, kærligheden er mild, den misunder ikke, kærligheden praler ikke, bilder sig ikke noget ind. Den gør intet usømmeligt, søger ikke sit eget, hidser sig ikke op, bærer ikke nag. Den finder ikke sin glæde i uretten, men glæder sig ved sandheden. Den tåler alt, tror alt, håber alt, udholder alt. *Paulus første brev til Korintherne 13, 4-7*

I har hørt, at der er sagt: »Øje for øje og tand for tand.« Men jeg siger jer, at I ikke må sætte jer til modværge mod den, der vil jer noget ondt. Men slår nogen dig på din højre kind, så vend også den anden til. *Mattæusevangeliet 5,38-39*

For hele loven er opfyldt i det ene ord: »Du skal elske din næste som dig selv.« *Paulus brev til Galaterne 5,14*

Vær ingen noget andet skyldig end at elske hinanden; for den, der elsker andre, har opfyldt loven. Budene: »Du må ikke bryde et ægteskab; du må ikke begå drab; du må ikke stjæle; du må ikke begære,« og et hvilket som helst andet bud, sammenfattes jo i dette bud: »Du skal elske din næste som dig selv.« Kærligheden gør ikke næsten noget ondt. Kærligheden er altså lovens fylde. *Paulus brev til Romerne 13,8-10*

Mine kære, når Gud har elsket os således, skylder vi også at elske hinanden. Ingen har nogen sinde set Gud, men hvis vi elsker hinanden, bliver Gud i os, og hans kærlighed er fuldendt i os. *1 Johannesbrev 4, 11-12*

Tilgivelsen som grundvilkår

Samlet set kan man sige, at det bibelske syn på tilgivelse er, at tilgivelsen er et grundvilkår. Mennesket må være i stand til at tilgive, sådan som det er fordret af Gud, også selvom det betyder, at den enkelte nogle gange må opgive at få ret. Et menneskeligt fællesskab er betinget af, at der er (næste)kærlighed, overbærenhed og tilgivelse, og det gælder både i den store verden og i de enkelte mellem menneskelige forhold.

Det bibelske eller kristne syn på tilgivelsens nødvendighed er også forståeligt ud fra rent menneskelige forhold. Man kan for eksempel argumentere for, at tilgivelsen er nødvendig for at bitterhed og had ikke føres videre fra generation til generation. I samfund, hvor ofre og gerningsmænd skal leve sammen for eksempel efter en borgerkrig, er det også en praktisk nødvendighed, at tilgivelse finder sted, for at samfundet kan fungere. På det mere personlige plan kan man også tale om, at både den, der tilgiver, og den der bliver tilgivet, opnår en gevinst ved at tilgive eller af at blive tilgivet.

Over for den tilgivelse, der er begrundet i rent menneskelige forhold, vil den bibelske tale om tilgivelse imidlertid hævde, at tilgivelsen aldrig kan nøjes med en pragmatisk eller psykologisk begrundelse. Tilgivelsen er teologisk begrundet, det vil sige, at den er begrundet i Gud, nærmere betegnet i Guds tilgivelse af mennesket og Jesu radikale bud om næste - og fjendekærlighed.

Hvad skal der til for at tilgive?

Det giver god mening, at tale om tilgivelsen som et grundvilkår, som det der skal til, for at livet kan leves mellem mennesker. I den forstand virker buddet om tilgivelse og næstekærlighed som ganske indlysende fordringer. Men i grunden er det utroligt svært at tilgive. At tilgive er jo i virkeligheden at lade nåde gå for ret. Det vil sige at opgive det, som man oplever som sandt og retfærdigt.

Hvad skal der så til, for at man kan tilgive? Et synspunkt er, at tilgivelse kun er mulig under den forudsætning, at kærligheden får os til at se, at det, der forener os, er vigtigere end det der adskiller os. Andre vil mene, at tilgivelsen er en pligt. Tilgivelsen kan derfor være en viljesakt og er dermed et valg man kan foretage.

Under alle omstændigheder er det ud fra en bibelsk betragtning afgørende, at et menneske selv kan se sin egen skyld, for at kunne tilgive andre. Det er derfor man beder: forlad os vores skyld, for at vi også kan forlade andre deres skyld (Fadervor). Kan man ikke se sin egen skyld ender man let i fordømmelse af andre og tilgivelsen kan ikke finde sted (*Lukasevangeliet 6,41*).

Skal man sige undskyld?

Anger spiller normalt en vigtig rolle i forhold til det at tilgive, fordi gerningsmanden eller den skyldige her tager afstand fra det, han eller hun gjorde. Det må altså være en logisk forudsætning for tilgivelsen, at den skyldige siger undskyld og beder om tilgivelse.

I mange bibelske sammenhænge er tilgivelsen også forudgået af en syndsbeholdelse, det vil sige, at den der trænger til tilgivelse, erkender sin skyld og beder om forladelse. Grunden til, at undskyldningen og angeren skal finde sted, er, at tilgivelsen ellers let bliver en ensidig akt fra den tilgivende, hvis ikke der fra forbryderens side sker en fortrydelse af handlingen.

Det er imidlertid også muligt at tale om tilgivelse, hvor der ikke findes anger. Det er netop det, der ligger i Jesu tilgivelse af sine bøddler: "Tilgiv dem, for de ved ikke hvad de gør." (*Lukasevangeliet 23,34*). Også buddet om at gøre godt mod sine forfølgere

og elske sine fjender må betyde at tilgivelsen skal og kan finde sted uden forudgående anger fra den skyldiges side.

Hvad er det at tilgive?

Når man taler om tilgivelse, må man også spørge om, hvad det i grunden vil sige at tilgive?

Betyder det, at skylden gøres ugjort, så man kan sige: Det er aldrig sket! Den er der ikke mere og har aldrig været der.

Eller er tilgivelse at kunne leve med uretten - ikke at lukke øjnene for den, men at sige "Jeg ved, at du er skyldig; du ved det; men vi hører stadig sammen."

Med andre ord: *Fjerner* tilgivelsen skylden og skaber en ny fremtid ubelastet af skyld eller synd, eller *rækker* tilgivelsen den skyldige hånden og genopretter således forholdet til ham eller hende på *trods* af skylden?

Er der grænser for tilgivelse?

Det Nye Testaments syn på tilgivelsen er umiddelbart klart: Gud tilgiver både onde og gode og retfærdige og uretfærdige. På samme måde skal mennesker også tilgive hinanden også selvom den anden er fjenden. Et liv hvor der ikke er tilgivelse, er nemlig et liv i vrede og bitterhed.

Men Det *Nye Testamente* kender også til en utilgivelig synd, som lidt kryptisk kaldes at synde mod Helligånden:

"Al synd og bespottelse skal tilgives mennesker, men bespottelsen mod Ånden skal ikke tilgives." *Mattæusevangeliet 12,32*

Det er ikke klart, hvad der menes hermed. Et bud kunne være, at for så vidt som ånd angår livet, da går synden mod Ånden ud på at krænke livet, og det findes der ikke tilgivelse for. Under alle omstændigheder må man også i kristen sammenhæng tale om situationer, hvor tilgivelsen er menneskeligt umulig. Teologisk set kan man således tale om, at der er situationer, hvor det ikke er menneskets opgave at tilgive og hvor tilgivelsen tilkommer Gud alene:

"Det er ikke ukristeligt ikke at kunne tilgive. Det er ganske normalt. Men tilgivelsen bliver misbrugt både i kirken og i det folkelige sekulariserede samfund. Det er blevet politisk korrektheds at tilgive, mener Mogens Lindhardt og tilføjer: - Jeg må overlade til Vorherre at tilgive." (Kristeligt Dagblad den 29. oktober 1999)

2. Lignelser

Lignelser er sandsynligvis af Jesus blevet brugt til at forklare "nogen" "noget" via sammenligninger. Disse små historier, som lignelser udgør, kan i undervisningen bruges til at belyse nogle af de spørgsmål, der er berørt hidtil. Begreber som ligeværd, tilgivelse, klogskab, næstekærlighed og fællesskab er eksempler på, hvilke emner lignelser kan repræsentere. I det følgende gengives lignelser der netop belyser fænomenerne næstekærlighed og tilgivelse.

Den barmhjertige samaritaner

Da rejste en lovkyndig sig og ville sætte Jesus på prøve og spurgte ham: »Mester, hvad skal jeg gøre for at arve evigt liv?« Han sagde til ham: »Hvad står der i loven? Hvad læser du dér?« Manden svarede: »Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele din styrke og af hele dit sind, og din næste som dig selv.« Jesus sagde: »Du har svaret rigtigt. Gør det, så skal du leve.« Men han ville retfærdiggøre sig selv og spurgte Jesus: »Hvem er så min næste?« Jesus svarede og sagde: »En mand var på vej fra Jerusalem ned til Jeriko og faldt i hænderne på røvere. De trak tøjet af ham og slog ham, så gik de og lod ham ligge halvdød. Tilfældigvis kom en præst den samme vej; han så manden, men gik forbi. Det samme gjorde en levit, der kom til stedet; også han så ham og gik forbi. Men en samaritaner, som var på rejse, kom hen til ham, og han fik medynk med ham, da han så ham. Han gik hen og hældte olie og vin i hans sår og forbandt dem, løftede ham op på sit ridedyr og bragte ham til et herberg og sørgede for ham. Næste dag tog han to denarer frem, gav værten dem og sagde: Sørg for ham, og hvad mere du lægger ud, vil jeg betale dig, når jeg kommer tilbage. Hvem af disse tre synes du var en næste for ham, der faldt i røvernes hænder?« Den lovkyndige svarede: »Han, som viste ham barmhjertighed.« Og Jesus sagde: »Gå du hen og gør ligeså!« *Lukasevangeliet 10,25-37*

I *Det Nye Testamente* er de lovkyndige, som også kaldes de skriftkloge, Jesu modstandere. Sammen med farisæerne var de forargede over, at Jesus hævdede at tale på Guds vegne og ikke mindst, at han hævdede at være Messias og Guds søn. De lovkyndige var optaget af Moseloven (jødernes lov) og dens overholdelse. Jesus derimod prædikede, at næst efter at elske Gud, var det vigtigste kærlighed til medmennesket (det dobbelte kærlighedsbud). Han indskærpede, at gudsforholdet først og fremmest kommer til udtryk ved at tage sig af næsten og ikke ved f.eks. at overholde Moselovens spise- eller hvileregler.

Lignelsen om den barmhjertige samaritaner er en af de lignelser, der belyser næstekærlighedsbuddet. Den lovkyndige vil vide, hvem der er hans næste, så han kan overholde næstekærlighedsbuddet og dermed "arve evigt liv". Som svar fortæller Jesus en historie om, *hvad* der kræves af det enkelte menneske, når det møder et andet menneske, der har brug for hjælp, nemlig at stoppe op at hjælpe, selvom der ikke er noget i det for en selv.

Lignelsen belyser således to ting: 1. Næsten er den, man møder, og som har brug for hjælp og ikke en særlig gruppe af mennesker, som man kan udpege. 2. Ved at fokusere på den handling der kræves for at hjælpe næsten frem for at udpege en særlig gruppe som næsten, opfordrer Jesus med lignelsen den lovkyndige og alle andre, der hører den, til at overveje hvordan de bedst hjælper deres næste for selv at blive næste for en anden, når det gælder.

Lignelsen om den barmhjertige samaritaner kan bruges som afsæt for en diskussion om, hvad der forstås ved næstekærlighed, og til afklaring af spørgsmålet om, hvem man skal forstå som næsten. Se også opgaver.

Lignelsen om den fortabte søn

Han sagde også: »En mand havde to sønner. Den yngste sagde til faderen: Far, giv mig den del af formuen, som tilkommer mig. Så delte han sin ejendom imellem dem. Nogle dage senere samlede den yngste alt sit sammen og rejste til et land langt borte. Der ødslede han sin formue bort i et udsvævende liv; og da han havde sat det hele til, kom der en streng hungersnød i landet, og han begyndte at lide nød. Han gik så hen og holdt til hos en af landets borgere, som sendte ham ud på sine marker for at passe svin, og han ønskede kun at spise sig mæt i de bønner, som svinene åd, men ingen gav ham noget. Da gik han i sig selv og tænkte: Hvor mange daglejere hos min far har ikke mad i overflod, og her er jeg ved at sulte ihjel. Jeg vil bryde op og gå til min far og sige til ham: Far, jeg har syndet mod himlen og mod dig. Jeg fortjener ikke længere at kaldes din søn; lad mig gå som en af dine daglejere.

Så brød han op og kom til sin far. Mens han endnu var langt borte, så hans far ham, og han fik medynk med ham og løb hen og faldt ham om halsen og kyssede ham. Sønnen sagde til ham: Far, jeg har syndet mod himlen og mod dig. Jeg fortjener ikke længere at kaldes din søn. Men faderen sagde til sine tjenere: Skynd jer at komme med den fineste festdragt og giv ham den på, sæt en ring på hans hånd og giv ham sko på fødderne, og kom med fedekalven, slagt den, og lad os spise og feste. For min søn her var død, men er blevet levende igen, han var fortabt, men er blevet fundet. Så gav de sig til at feste.

Men den ældste søn var ude på marken. Da han var på vej hjem og nærmede sig huset, hørte han musik og dans, og han kaldte på en af karlene og spurgte, hvad der var på færde. Han svarede: Din bror er kommet, og din far har slagtet fedekalven, fordi han har fået ham tilbage i god behold. Da blev han vred og ville ikke gå ind. Hans far gik så ud og bad ham komme ind. Men han svarede sin far: Nu har jeg tjent dig i så mange år og aldrig overtrådt et eneste af dine bud; men mig har du ikke givet så meget som et kid, så jeg kunne feste med mine venner. Men din søn dér, som har ødslet din ejendom bort sammen med skøger – da han kom, slagtede du fedekalven til ham. Faderen svarede: Mit barn, du er altid hos mig, og alt mit er dit. Men nu burde vi feste og være glade, for din bror her var død, men er blevet levende igen, han var fortabt, men er blevet fundet.« *Lukasevangeliet 15,11-32*

Hovedtanken i denne lignelse er faderens iver efter at tilgive den søn, som har forladt hjemmet, men nu er kommet tilbage. I sin glæde over at sønnen er kommet hjem, ser han fuldstændig gennem fingre med hans overtrædelser, og før han overhovedet når at angre eller fortryde er faderen glad i gang med at arrangere en fest.

Helt banalt kan lignelsen om den fortabte søn ses som et billede på Guds ubetingende tilgivelse af mennesker. Gud behøver, ligesom faderen, end ikke en undskyldning. Han modtager glad mennesket, før det har nået at bekende sin skyld.

Men historien om den fortabte søn er også historien om den ældste søns vrede og den forurettethed, som han føler, over faderens modtagelse af den yngste søn. Spørgsmålet bliver således, *hvem* man egentlig skal forstå som den fortabte søn? Den, der ligesom den yngste er fortabt, på grund af de overtrædelser han har begået, eller den, der som den ældste, ikke kan give afkald på at få ret og således ikke er i stand til det, som det kræver at tilgive. Spørgsmålet bliver så om der med fortællelse

menes behovet for at *modtage* tilgivelse, eller om fortabelsen i virkeligheden er den manglende evne *til* at tilgive.

Lignelsen om den fortabte søn er en af tre lignelser, der alle handler om syndere, som vender hjem og modtages med glæde, medens de, som er trofaste og lydige, ikke får samme opmærksomhed. Tilsvarende omgav Jesus sig selv med drankere, ludere og toldere – samtidigt udstødte og ildesete, noget der gav anledning til stor ærgrelse og forargelse hos samtidens religiøse ledere. Det er muligt at tænke sig, at Jesus ville, at samtidens selvretfærdige religiøse ledere skulle genkende sig selv i den ældste søn og hans manglende evne til at tilgive. Lignelsen er således en opfordring til dem om at glæde sig ved at tilgive en synder, der finder hjem.

Lignelsen om den fortabte søn kan bruges som afsæt for en diskussion om tilgivelsens væsen: Hvad vil det sige at tilgive? Fjerner tilgivelsen skyld? Hvilken rolle spiller den yngste søns anger? I forhold til den ældste søns reaktion kan man diskutere tilgivelsen som grundvilkår: Hvad sker der f.eks. med mennesker, hvis de ikke kan tilgive? Se også under opgaver.

Lignelsen om den gældbundne tjener

Da kom Peter til ham og spurgte: »Herre, hvor mange gange skal jeg tilgive min broder, når han forsynder sig imod mig? Op til syv gange?» Jesus svarede ham: »Jeg siger dig, ikke op til syv gange, men op til syvoghalvfjerds gange.

Derfor: Himmeriget ligner en konge, der ville gøre regnskab med sine tjenere. Da han begyndte på regnskaberne, blev en, der skyldte ti tusind talenter, ført frem for ham. Da han ikke havde noget at betale med, befalede hans herre, at han og hans kone og børn og alt, hvad han ejede, skulle sælges og gælden betales. Men tjeneren kastede sig ned for ham og bad: Hav tålmodighed med mig, så skal jeg betale dig det alt sammen. Så fik den tjeners herre medynk med ham og lod ham gå og eftergav ham gælden. Men da den tjener gik ud, traf han en af sine medtjenere, som skyldte ham hundrede denarer. Og han greb ham i struben og sagde: Betal, hvad du skylder! Hans medtjener kastede sig ned for ham og bad: Hav tålmodighed med mig, så skal jeg betale dig. Det ville han ikke, men gik hen og lod ham kaste i fængsel, indtil han fik betalt, hvad han skyldte. Da hans medtjenere nu så, hvad der var sket, blev de meget bedrøvede og gik hen og forklarede deres herre alt, hvad der var sket. Da kaldte hans herre ham for sig og sagde: Du onde tjener, al den gæld eftergav jeg dig, da du bad mig om det. Burde du så ikke også forbarme dig over din medtjener, ligesom jeg forbarmede mig over dig? Og hans herre blev vred og overlod ham til bødlerne, indtil han fik betalt alt, hvad han skyldte. Sådan vil også min himmelske fader gøre med hver eneste af jer, der ikke af hjertet tilgiver sin broder.« *Mattæusevangeliet 18,21-35*

Lignelsen om den gældbundne tjener knytter ligesom Fadervor Guds tilgivelse af mennesker sammen med menneskers indbyrdes tilgivelse af hinanden. Hvis mennesker ikke vil tilgive, vil Gud heller ikke tilgive os. Det betyder ikke, at der stilles betingelser for Guds tilgivelse. Snarere vil lignelsen påpege, at et menneske ikke er lydhør over for Guds tilgivelse, hvis det ikke kan tilgive andre. Fejlen ved tjeneren er jo netop, at han ikke ser sammenhængen mellem eftergivelsen af sin egen gæld og så det, hans medtjener beder ham om. Han ser således ikke sin egen "skyld", og uden øje for sin egen skyld kan han ikke bære over med andres.

Lignelsen om den gældbundne tjener kan bruges som afsæt for at tale om det at kunne se sit eget behov for tilgivelse (sin egen skyld) og så det at være i stand til at tilgive andre: Hvad menes der med, at man skal tilgive andre for selv at få tilgivelse? Igen: Hvad skal der til, for at man kan tilgive?

3. Tilgivelsen i min morfars morder

Søren Faulis film "Min morfars morder" er behandlet særskilt i materialet fra det danske filminstitut. Afsnittet her skal derfor ikke gennemgå filmen, men blot kort berøre tilgivelsen i filmen set i forlængelse af kristendommens forståelse af tilgivelse.

Søren Faulis syn på tilgivelse

Søren Faulis motivation for tilgivelsen fremstår i filmen først og fremmest som et psykologisk anliggende. Han vil gerne tilgive Søren Kam for selv at blive løst fra det, han kalder en psykisk knude, men han ønsker også, at morderen, Søren Kam, skal blive forløst. Sidst men ikke mindst er det også ønsket om at forløse moderen Monas smerte og få familien til at forsone sig med morderen. Midlet er tilgivelsen.

Det er således Søren Faulis overbevisning, at dom og straf ikke er hensigtsmæssig, men at den bedste og måske i virkeligheden eneste måde man kan leve med en forbrydelse på, er at tilgive den. For Søren Faulis eget vedkommende viser virkningen af tilgivelsen sig deri, at han tilsyneladende forløses for den smerte han taler om.

På trods af Søren Faulis psykologiske motivation for tilgivelsen kan man godt tale om, at hans syn på tilgivelse ligger i forlængelse af det bibelske/kristne syn på tilgivelse. I et interview i Kristeligt Dagblad den 17. november 2004, forklarer Søren Fauli således, hvad filmen handler om og begrunder tilgivelsen med henvisning til Jesus:

" (filmen handler)-- Først og fremmest om det dybt kristne emne: tilgivelse. Min holdning er, at vi skal tilgive. Både som enkeltpersoner og som samfund. Jeg skal ikke kunne sige, om der findes gerninger, der ikke kan tilgives, men jeg synes også, man må se denne sag fra Søren Kams side. Han var en ganske ung, usikker mand, lige som alle andre i den alder ..., og så kommer der nogle og lover ham guld og grønne skove (.....) Jeg er ikke så stolt, at jeg ikke kan tilgive andre, når de har begået fejl. Jeg er ganske vist ikke Jesus, men Jesus var da ikke bange for at ydmyge sig selv. Al den stolthed, vi slæber rundt, tynger vores ego. Giv slip ... mennesker bliver da større af at slippe deres stolthed fri ved at overskride nogle grænser ind til underbevidstheden. Vi lærer noget om os selv ved at tilgive. Hold da op, det er vildt kristent, det her" (Vi skal lære at tilgive noget mere, Kristeligt Dagblad 17.nov.2004)

Søren Faulis holdning er, at mennesker skal tilgive og han lægger vægt på at se tingene fra forbryderens side (jvf. buddet om fjendekærlighed). Han lægger tilsyneladende ikke særlig stor vægt på intensiteten i Søren Kams undskyld (modsat Mona), og dermed spiller *angeren* ikke en stor rolle for at tilgivelsen kan finde sted. Dette også kendetegnende for Jesu tilgivelse af de overtrædere, der netop ikke var klar over deres skyld og derfor ikke kunne have angret forud for den tilgivelse Jesus alligevel gav dem.

Tanken om at tilgivelsen er nødvendig for og midlet til at livet kan lykkes er således grundtanken hos Søren Fauli.

Mona

Hvad angår Søren Faulis mor Mona stiller sagen sig anderledes, hvilket fremgår af det brev, hun skriver til Søren Fauli sidst i filmen. Mona forbliver uforsonlig. Tilgive kan hun ikke.

I forhold til Søren Faulis uproblematiske og lette tilgang til spørgsmålet om tilgivelse, åbner Monas brev således ved filmens slutning spørgsmålet: Er der grænser for

tilgivelse? Dermed repræsenterer Mona det teologiske standpunkt, at visse forbrydelser er det menneskeligt umuligt at tilgive. Tilgivelsen tilkommer i sidste ende kun Gud, er Monas påstand.

Ikke desto mindre er Mona sin søn taknemmelig for, at han har forsonet sig med sin morfars morder og ikke fører "smerten" videre til børnebørnene. At der således har fundet en form for forsoning sted fremgår af brevets sidste linie: Så er ringen sluttet.

Forslag til opgaver

Tilgivelse og næstekærlighed

"Hvis nogen siger: »Jeg elsker Gud,« men hader sin broder, er han en løgner; for den, der ikke elsker sin broder, som han har set, kan ikke elske Gud, som han ikke har set. Og dette bud har vi fra ham: Den, der elsker Gud, skal også elske sin broder." 1 Johannesbrev 4,21

"Da farisæerne hørte, at Jesus havde lukket munden på saddukæerne, samlede de, og en af dem, en lovkyndig, spurgte ham for at sætte ham på prøve: »Mester, hvad er det største bud i loven?« Han sagde til ham: »Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele dit sind. <Det er det største og det første bud. Men der er et andet, som står lige med det: »Du skal elske din næste som dig selv.<På de to bud hviler hele loven og profeterne.« Mattæusevangeliet 22,34-40

Diskuter følgende spørgsmål med udgangspunkt 1 Johannesbrev 4,21 og næstekærlighedsbuddet:

- *Hvorfor hænger forholdet mellem mennesker sammen med forholdet til Gud?*
- *Kan man sige, at man tror på Gud uden at tage sig af sit medmenneske?*
- *Behøver man at tro på Gud for at være i stand til at tage sig af andre mennesker?*

Det dobbelte kærlighedsbud

Da rejste en lovkyndig sig og ville sætte Jesus på prøve og spurgte ham: »Mester, hvad skal jeg gøre for at arve evigt liv?« Han sagde til ham: »Hvad står der i loven? Hvad læser du dér?« Manden svarede: »Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele din styrke og af hele dit sind, og din næste som dig selv.« Jesus sagde: »Du har svaret rigtigt. Gør det, så skal du leve.« Men han ville retfærdiggøre sig selv og spurgte Jesus: »Hvem er så min næste?« Jesus svarede og sagde: »En mand var på vej fra Jerusalem ned til Jeriko og faldt i hænderne på røvere. De trak tøjet af ham og slog ham, så gik de og lod ham ligge halvdød. Tilfældigvis kom en præst den samme vej; han så manden, men gik forbi. Det samme gjorde en levit, der kom til stedet; også han så ham og gik forbi. Men en samaritaner, som var på rejse, kom hen til ham, og han fik medynk med ham, da han så ham. Han gik hen og hældte olie og vin i hans sår og forbandt dem, løftede ham op på sit ridedyr og bragte ham til et herberg og sørgede for ham. Næste dag tog han to denarer frem, gav værten dem og sagde: Sørg for ham, og hvad mere du lægger ud, vil jeg betale dig, når jeg kommer tilbage. Hvem af disse tre synes du var en næste for ham, der faldt i røvernes hænder?« Den lovkyndige svarede: »Han, som viste ham barmhjertighed.« Og Jesus sagde: »Gå du hen og gør ligeså!« *Lukasevangeliet 10,25-37*

Da farisæerne hørte, at Jesus havde lukket munden på saddukæerne, samledes de, og en af dem, en lovkyndig, spurgte ham for at sætte ham på prøve: »Mester, hvad er det største bud i loven?« Han sagde til ham: »Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele dit sind. <Det er det største og det første bud. Men der er et andet, som står lige med det: "Du skal elske din næste som dig selv.> På de to bud hviler hele loven og profeterne. *Mattæusevangeliet 22,34-40*

Diskuter følgende ud fra næstekærlighedsbuddet og lignelsen om den barmhjertige samaritaner:

- *Hvad menes der med "som dig selv"?*
- *Hvad vil det sige at elske næsten?*
- *Hvem er næsten?*

Fjendekærlighed og tilgivelse

Da kom Peter til ham og spurgte: »Herre, hvor mange gange skal jeg tilgive min broder, når han forsynder sig imod mig? Op til syv gange? Jesus svarede ham: »Jeg siger dig, ikke op til syv gange, men op til syvoghalvfjerds gange. *Mattæusevangeliet 18,21-22*

I har hørt, at der er sagt: »Du skal elske din næste og hade din fjende.« Men jeg siger jer: Elsk jeres fjender og bed for dem, der forfølger jer, for at I må være jeres himmelske faders børn; for han lader sin sol stå op over onde og gode og lader det regne over retfærdige og uretfærdige. Hvis I kun elsker dem, der elsker jer, hvad løn kan I så vente? Det gør tolderne også. Og hvis I kun hilser på jeres brødre, hvad særligt gør I så? Det gør hedningerne også. Så vær da fuldkomne, som jeres himmelske fader er fuldkommen! *Mattæusevangeliet 5,43-48*

”Det er ikke ukristeligt ikke at kunne tilgive. Det er ganske normalt. Men tilgivelsen bliver misbrugt både i kirken og i det folkelige sekulariserede samfund. Det er blevet politisk korrektheds at tilgive, mener Mogens Lindhardt og tilføjer: - Jeg må overlade til Vorherre at tilgive.”(Tilgivelsens svære kunst, Kristeligt Dagblad den 29. oktober 1999)

Diskuter kravene om tilgivelse og næstekærlighed. Inddrag synspunkterne i tekstboksen:

- *Er det rimelige krav?*
- *Er det muligt at opfylde dem?*
- *Er der tilfælde, hvor de ikke gælder? Skal man f.eks. også tilgive masse mordere eller terrorbombemænd?*

Tilgivelsen som grundvilkår

Han sagde også: »En mand havde to sønner. Den yngste sagde til faderen: Far, giv mig den del af formuen, som tilkommer mig. Så delte han sin ejendom imellem dem. Nogle dage senere samlede den yngste alt sit sammen og rejste til et land langt borte. Der ødslede han sin formue bort i et udsvævende liv; og da han havde sat det hele til, kom der en streng hungersnød i landet, og han begyndte at lide nød. Han gik så hen og holdt til hos en af landets borgere, som sendte ham ud på sine marker for at passe svin, og han ønskede kun at spise sig mæt i de bønner, som svinene åd, men ingen gav ham noget. Da gik han i sig selv og tænkte: Hvor mange daglejere hos min far har ikke mad i overflod, og her er jeg ved at sulte ihjel. Jeg vil bryde op og gå til min far og sige til ham: Far, jeg har syndet mod himlen og mod dig. Jeg fortjener ikke længere at kaldes din søn; lad mig gå som en af dine daglejere.

Så brød han op og kom til sin far. Mens han endnu var langt borte, så hans far ham, og han fik medynk med ham og løb hen og faldt ham om halsen og kyssede ham. Sønnen sagde til ham: Far, jeg har syndet mod himlen og mod dig. Jeg fortjener ikke længere at kaldes din søn. Men faderen sagde til sine tjenere: Skynd jer at komme med den fineste festdragt og giv ham den på, sæt en ring på hans hånd og giv ham sko på fødderne, og kom med fedekalven, slagt den, og lad os spise og feste. For min søn her var død, men er blevet levende igen, han var fortabt, men er blevet fundet. Så gav de sig til at feste.

Men den ældste søn var ude på marken. Da han var på vej hjem og nærmede sig huset, hørte han musik og dans, og han kaldte på en af karlene og spurgte, hvad der var på færde. Han svarede: Din bror er kommet, og din far har slagtet fedekalven, fordi han har fået ham tilbage i god behold. Da blev han vred og ville ikke gå ind. Hans far gik så ud og bad ham komme ind. Men han svarede sin far: Nu har jeg tjent dig i så mange år og aldrig overtrådt et eneste af dine bud; men mig har du ikke givet så meget som et kid, så jeg kunne feste med mine venner. Men din søn dér, som har ødslet din ejendom bort sammen med skøger – da han kom, slagtede du fedekalven til ham. Faderen svarede: Mit barn, du er altid hos mig, og alt mit er dit. Men nu burde vi feste og være glade, for din bror her var død, men er blevet levende igen, han var fortabt, men er blevet fundet. *Lukasevangeliet 15,11-32*

Tag udgangspunkt i lignelsen om den fortabte søn og diskuter følgende:

- *Hvad skal der til for at tilgive?*
- *Fjerner tilgivelsen skylden, eller genopretter den forholdet mellem mennesker på trods af skylden?*
- *Hvad sker der, hvis mennesker ikke kan tilgive?*

Er der grænser for tilgivelse?

En meget omdiskuteret beretning om den svære tilgivelse er Simon Wiesenthals bog "Solsikken." Simon Wiesenthal møder, medens han er indsat i en af tyskernes dødslejre under anden verdenskrig, en tysk SS-officer, der er plaget af samvittighedskvaler over en af de massakrer, han har deltaget i. Nu ønsker han tilgivelse.

Lyt eventuelt til denne lille 10 minutter lange radioudsendelse om Solsikken:

<http://www.webpastor.dk/radio/index.html>

Forestil dig...

Under Anden Verdenskrig opholder den unge jøde, Simon Wiesenthal, sig i en af tyskernes koncentrationslejre. En dag bliver han kaldt til en SS-officers dødsleje. SS-officerens samvittighed er tyngt: han har været med til at afbrænde et hus, fyldt med værgeløse jødiske kvinder, mænd og børn. Men det er ikke det eneste. Han skød på dem, der som brændende fakler styrtede sig ud igennem vinduerne, fordi de foretrak at blive slået til døde mod gadens brosten, frem for at brændes ihjel.

Nazi-officerens beretning

SS-officeren beretter: "Bag et vindue på anden sal ser jeg en mand, der bærer et lille barn. Hans tøj står i flammer. Ved siden af ham står en kvinde, sikkert barnets mor. Med sin frie hånd holder manden for barnets øjne – så springer han ned på gaden. Få sekunder følger moderen efter (.....) Vi skyder på dem....Åh Gud! Jeg ved ikke hvor mange der foretrak springet gennem vinduerne frem for at brænde ihjel. Men denne ene familie kan jeg aldrig glemme....fremfor alt ikke barnet. Det havde sort hår og sorte øjne..."

Siden hen har synet af disse fortvivlede mennesker forfulgt SS-officeren, således at han i et afgørende øjeblik tøver. Derfor ligger han nu lemlæstet og døende efter at være blevet ramt af en granat og det eneste han ønsker sig er tilgivelse. Tilgivelse på hele jødefolkets vegne. Af en jøde.

Tilgivelsens umulighed

Simon Wiesenthal, som lytter til SS-officerens skriftemål, har på det pågældende tidspunkt opholdt sig flere måneder i en af tyskernes dødslejre. Han har oplevet dens rædsel og gru på første hånd. Det meste af hans og hans kones familie er omkommet, han selv er måske den næste. Alligevel gribes han af medlidenhed med den døende mand. Han bliver siddende og hører hans beretning til ende, skønt han har mest lyst til at spare sig selv og gå. Han fornemmer en ægte anger i den døendes beretning. Men bringe tilgivelsens ord over sine læber kan han ikke. Han forlader den døende uden at sige et ord. Uden at sige det ord, som ville have givet den døende fred.

Hvad ville du gøre?

I den efterfølgende tid har Simon Wiesenthal voldsomme kvaler over sin beslutning. Selv efter lejren som han knap overlevede, bliver hændelsen ved at forfølge ham. Simon Wiesenthal siger aldrig noget sted, at det var forkert af ham ikke at tilgive den døende SS-officer. Alligevel er han tydeligvis forstyrret af sin beslutning. Derfor nedskriver han sine oplevelser og sender sin beretning "Solsikken" til en række rabbinere, filosoffer og teologer. Nu stiller han dem som alle andre læsere af bogen, spørgsmålet. Hvad ville du gøre?

- *Hvordan forholder historien sig til den kristne tale om tilgivelse?*

- *Hvorfor har Simon Wiesenthal det dårligt med, at han ikke tilgiver?*
- *SS-officeren ønsker, at Simon Wiesenthal skal tilgive ham på hele jødefolkets vegne. Kan man tilgive på andres vegne?*
- *Hvad ville du svare Simon Wiesenthal?*

Tilgivelsen i "Min morfars morder"

Tal om filmen ud fra Bibelens/kristendommens syn på tilgivelse. Inddrag eventuelt klippet fra Kristeligt Dagblad.

(filmen handler) -- Først og fremmest om det dybt kristne emne: tilgivelse. Min holdning er, at vi skal tilgive. Både som enkeltpersoner og som samfund. Jeg skal ikke kunne sige, om der findes gerninger, der ikke kan tilgives, men jeg synes også, man må se denne sag fra Søren Kams side. Han var en ganske ung, usikker mand, lige som alle andre i den alder ..., og så kommer der nogle og lover ham guld og grønne skove (.....) Jeg er ikke så stolt, at jeg ikke kan tilgive andre, når de har begået fejl. Jeg er ganske vist ikke Jesus, men Jesus var da ikke bange for at ydmyge sig selv. Al den stolthed, vi slæber rundt, tynger vores ego. Giv slip ... mennesker bliver da større af at slippe deres stolthed fri ved at overskride nogle grænser ind til underbevidstheden. Vi lærer noget om os selv ved at tilgive. Hold da op, det er vildt kristent, det her." (vi skal lære at tilgive noget mere, Kristeligt Dagblad 17.november 2004)

- *Hvordan forholder filmen sig til Jesu bud om tilgivelse og fjendekærlighed?*
- *Hvorfor ønsker Søren Fauli at tilgive?*
- *Hvad mener Mona med at "tilgive kan kun Gud?"*

Forslag til eksamensspørgsmål

Eksempel 1

Næstekærlighed

Opgaver

1. Læs de to synspunkter. Beskriv, hvordan de hver især begrundet deres holdninger
2. Forklar dernæst, hvordan de hver især forholder sig til næstekærlighedsbuddet (*Mattæusevangeliet 22,34-40*)
3. Skriv din egen mening om, hvem man kan kalde næsten i dag. Begrund med andre fortællinger fra Bibelen og med den viden du har fra undervisningen og andre steder

Det dobbelte kærlighedsbud

Da farisæerne hørte, at Jesus havde lukket munden på saddukæerne, samledes de, og en af dem, en lovkyndig, spurgte ham for at sætte ham på prøve: »Mester, hvad er det største bud i loven?« Han sagde til ham: »Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele dit sind.« Det er det største og det første bud. Men der er et andet, som står lige med det: "Du skal elske din næste som dig selv." På de to bud hviler hele loven og profeterne. *Mattæusevangeliet 22,34-40*

Vi er alle forbundet

Når Jesus taler om at elske sine fjender, må man jo sige, at den oprindelige betydning af ordet næste voldsomt udvides. I lignelsen om den barmhjertige samaritaner illustreres næstebegrebet til også at omfatte ikke-landsmænd og ikke-medlemmer af samme religion. Næste er man for dem, der giver og modtager velgerninger fra hinanden.

I virkeligheden må det betyde, at næsten er et hvilket som helst menneske, som man i en eller anden situation får at gøre med. Det er derimod tvivlsomt, hvorvidt man kan fortolke lignelsen til at betyde hele menneskeheden, der så i almindelighed skulle have krav på ens kærlighed. Og det er netop her uenigheden opstår.

Personligt mener jeg, at den tiltagende globalisering gør, at vi alle er forbundet som givere og modtagere af velgerninger eller det at modtage fra hinanden.

Leif G.Christensen, sognepræst, fra www.religion.dk

Næsten er blevet en uformelig masse

I vore dage sker det nok mest derved, at man udvider næstekærlighedsbegrebet ud over alle grænser. Man synes jo at kunne gøre det med den gode forklaring, at det netop var det, Jesus gjorde. Og så ender man i en forståelse af næstekærlighedsbuddet, hvor næsten ikke mere er "næste", det vil sige: "den nærmeste", men er blevet en uformelig masse, som man meget let kan overkomme at "elske", man sætter sig bare hen en to-tre timer hver dag og elsker af al kraft. Men ak, noget praktisk kommer der ikke ud af det.

Så lad os ikke glemme, at "næste" betyder "nærmeste", det vil sige, der er tale om ens elskede, samlever, kone, mand, ens børn, ens søskende, ens forældre, osv. Alle dem, man har familiebånd til. Og at elske dem er altså at have blik for, hvad de mon kunne vente af forholdet til én, at sætte sig i deres sted, at være opmærksom, at prøve ud fra en indlevelse i deres situation at forstå, hvad deres ønsker og forestillinger og forventninger er.

Ricardt Riis, pensioneret sognepræst, fra www.religion.dk

Eksempel 2

Tilgivelse

Opgaver:

1. Læs de to synspunkter
2. Forklar, hvordan de hver især forholder sig til, hvad Jesus siger om tilgivelse (Se første tekstboks)
3. Skriv hvad du selv mener om at tilgive. Begrund dine synspunkter med andre fortællinger fra Bibelen og med den viden, du har, fra undervisningen og andre steder

Da kom Peter til ham og spurgte: »Herre, hvor mange gange skal jeg tilgive min broder, når han forsynder sig imod mig? Op til syv gange? Jesus svarede ham: »Jeg siger dig, ikke op til syv gange, men op til syvoghalvfjerds gange. *Mattæusevangeliet 18,21-22*

Tilgiv og I skal få tilgivelse. *Lukasevangeliet 6,21*

Tag jer i agt! Hvis din broder forsynder sig, så sæt ham i rette, og hvis han angrer, så tilgiv ham. *Lukasevangeliet 17,3*

Svært at håndtere tilgivelse

”Man kan tilgive med sin vilje, og det vil sige at man skal vælge at gøre det rigtige. Jesus siger det jo så alvorligt: ”Hvis vi ikke selv tilgiver, kan vi ikke få tilgivelse”, siger Stig Torben Christensen, der mener, at tilgivelsen er fulstændig afgørende for det kristne menneske” (Svært at håndtere tilgivelse, Kristeligt Dagblad 22.marts 2006)

Tilgivelsens svære kunst

”Selvfølgelig er der handlinger, der er utilgivelige,(...) Der er også sket handlinger i Kosova, som man ikke kan forlange skal tilgives. Tilgivelse kan jo også bruges som et terrorinstrument. Når den alkoholiske mor beder sine børn om at tilgive sig, sætter hun låg på vreden. - I mit private liv er der mennesker, der har opført sig på en måde, at jeg ikke ser grund til at forsone mig med dem. Det betyder ikke, at jeg ønsker dem noget ondt. Men de har forulempet mit privatliv på en måde, at der ikke er noget at gøre.(...) - Det er ikke ukristeligt ikke at kunne tilgive. Det er ganske normalt. Men tilgivelsen bliver misbrugt både i kirken og i det folkelige sekulariserede samfund. Det er blevet politisk korrekthed at tilgive, mener Mogens Lindhardt og tilføjer: - Jeg må overlade til Vorherre at tilgive. Det skal jeg ikke blande mig i. (Tilgivelsens svære kunst, Kristeligt Dagblad den 29.oktober 1999)

Orientering til præsten

I dette projekt om tilgivelse er det tanken, at eleverne skal på et kirkebesøg, hvor de kan stille præsten spørgsmål om tilgivelse og næstekærlighed

Når eleverne kommer, har de arbejdet med det bibelske/kristne syn på tilgivelse og næstekærlighed samt de væsentligste problemstillinger og spørgsmål som disse fænomener rejser. (se materialet) De har også set filmen "Min morfars morder" og evt. sat den i relation til den bibelske tale om tilgivelse. Til forberedelse af kirkebesøget er der lagt op til, at de har forberedt spørgsmål med udgangspunkt i de opgaver der findes i materialet.

Spørgsmål der kunne tænkes at blive rejst er f.eks.:

- Hvad vil det sige at elske næsten?
- Hvem er næsten?
- Er det muligt at opfylde kravet om at elske fjenden?
- Er der tilfælde, hvor det ikke gælder? Skal man f.eks. også tilgive masse mordere eller terrorbombemænd?
- Er det vigtigt, at der bliver sagt undskyld for at man kan tilgive?
- Hvad sker der hvis mennesker ikke kan tilgive?
- Behøver man inddrage Gud for at kunne tilgive?

Eleverne har ikke hørt om, hvordan man taler om og formidler Guds tilgivelse i kirken. Et kirkebesøg kan derfor også handle om, hvordan gudstjenesten er et sted, hvor mennesker kan bede om tilgivelse, for eksempel i salmer, bønner og Fadervor. Man kan også tale om, hvordan Guds tilgivelse formidles i f.eks. dåb og nadver, og om hvordan gudstjenesten i grunden er et sted, hvor mennesket frisættes til selv at tilgive.

Litteratur og links

Til læreren:

Bibelen. Det danske Bibelselskab 1992

Niels Henrik Arendt og Agnete Brink: *En lille bog om kristendommen*. Anis 1996

Bertelsen, Jens Thodberg m.fl.: *Religion - en grundbog i livsanskuelser*. Gyldendal, 1985:

Bjerg, Svend: *Det evige i det flygtige - Kristendom i kortform*. Gyldendal 2004

Falk, Bent: *Kærlighedens pris I og II*. Anis 2005

Wiesenthal, Simon: *Solsikken - Et samvittighedsspørgsmål*. Branner og Korch 1970.

Andet undervisningsmateriale:

"Min morfars morder"

- et filmprojekt om tilgivelse. Et projekt for 8. til 10.kl. (APRIL 2005) udearbejdet af folkekirkens skoletjeneste i Randers, www.fusr.dk

Links:

Bibelen på internettet:

<http://www.bibelselskabet.dk/danbib/web/bibelen.htm>

Tema om tilgivelse på www.kristendom.dk:

http://www.kristendom.dk/artikler/2006/kvartal2/tilgivelse_forsoning

Tema om næstekærlighed på www.religion.dk:

<http://www.religion.dk/kategori/380>

Radioudsendelse om Solsikken: <http://www.webpastor.dk/radio/index.html>

Interview med Søren Fauli:

<http://www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/95053?highlight=min+morfars+morder>

Interview med Mona Clemmesen: <http://www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/94758:Liv--Sjael--Mit-livs-Vorherre>

www.emu.dk

www.undervisning.folkekirken.dk

www.religion.dk

www.kristendom.dk